

DY DEKADA TË PROGRAMIT TË TELEMJEKËSISË SË KOSOVËS

Ismet Lecaj¹, Blerim Berisha¹, Arben Imeri¹

¹ Qendra Kombëtare e Telemjekësisë së Kosovës

Dhjetori 2022 shënoi 20 vjetorin e Programit të Telemjekësisë së Kosovës!

Prof. Dr. Rifat Latifi me ekipin e ekspertëve më eminentë të fushës nga SHBA, 20 vite me parë, prezantoi para donatorëve Projektin e Telemjekësisë së Kosovës.

Nevojitet ndërhyrje e shpejtë, komplekse dhe e menjëhershme që të ndihmohej sistemi shëndetësor dhe ai mësimor në fushën e mjekësisë, sistem ky i neglizhuar dhe shkatërruar nga më shumë se një dekadë e largimit me dhunë të profesionistëve shëndetësor shqiptar nga institucionet shëndetësore dhe edukative publike dhe shkatërrimit fizik të infrastrukturës gjatë luftës.

QKTK u themelua në dhjetor të vitit 2002 përmes nënshkrimit të Memorandumit të Mirëkuptimit me institucionet relevante të kohës, me financim nga Agjencia Evropiane për Rindërtim dhe zbatim nga BBI dhe International Virtual e-Hospital;

Faza e dytë u financua nga Byroja për Çështje Edukative dhe Kulturore e Departamentit të Shtetit, SHBA dhe u zbatua nga International Virtual e-Hospital. Me 18 tetor 2007 kemi funksionalizimin e plotë të Qendrave Rajonale të Telemjekësisë (QRT) në Kosovë.

Në 2019, në kuadër të projektit kapital "Avancimi i Sistemeve të Telemjekësisë" të financuar nga SHSKUK-MESH, është bërë zgjerimi i rrjetit me dy qendra të reja të telemjekësisë, spitalet në Vushtrri dhe Ferizaj.

Ndërkaq, faza e tretë për objektiv ka integrimin në rrjetin e integruar të telemjekësisë të kujdesit parësor (qendrave të mjekësisë familjare), qendrave të shëndetit mendor, shërbimit shëndetësor të burgjeve, si dhe integrimin e plotë në SIS.

Programi i Telemjekësisë së Kosovës ka 3 komponentë bazë:

Edukimi i Vazhdueshëm Profesional (EVP) në distancë

Teknologjitë e telemjekësisë në EVP përdoren në mënyra të ndryshme si: Video-konferencat, Uebinare , trajnime online (tekst, video, interaktive, testime online), etj.

Telekonsultat

Metoda në kohë reale, Metoda ruaj-dhe-dërgo, Monitorimi në distancë i pacientëve

Hulumtime Shkencore dhe Zhvillim

Resurset edukative online (Biblioteka elektronike)

Aktivitetet e EVP në distancë dhanë një kontribut të rëndësishëm në mesin e profesionistëve shëndetësorë. Ato avancuan njohuritë, kompetencën dhe aftësitë, si dhe ndihmuan avancimin në fusha të shumta të mjekësisë.

Njëqind e dyzet e pesë (145) universitete, qendra mjekësore dhe institucione tjera nga shumë vende të botës kanë transmetuar mbi 1500 ligjërata me dhjetëra-mijëra pjesëmarrës në QKTK (që janë transmetuar drejtpërdrejtë në 6 dhe me vonë 8 spitalet rajonale të Kosovës.

Përveç bashkëpunimit ndërkombëtar, njësitë organizative të SHSKUK-së, Fakulteti i Mjekësisë, Shoqata Profesionale OMK, organizata studentore, OJQ etj., kanë përdorur dhe vazhdojnë të shfrytëzojnë në mënyrë aktive infrastrukturën e QKTK-së për të organizuar aktivitete edukative në fushën e mjekësisë.

Figura 1. Transmetim i drejtpërdrejtë i endoskopive nga Kabineti i Endoskopisë, i Klinikës së Gastroenterologjisë

Gjatë dekadës së parë në QKTK, 59 % ishin aktivitete edukative nga të cilat 12% EVP, 25% ligjërata, 13% seminare, punëtori dhe takime profesionale (ground rounds) dhe 41% të tjera përfshinin prezantime komerciale dhe programe klinike të tilla si tele-konsultime përmes video-konferencave, metodës ruaj-dërgo dhe tele-kirurgjive.

Në periudhën para formimit të OMK-së, Qendra Kombëtare e Telemjekësisë së Kosovës me vendim të BEVP emërohet Koordinator Kombëtar për Edukim të Vazhdueshëm Profesional në distancë dhe përgjatë periudhës 2014–2018 vetëm përmes aktiviteteve për EVP në distancë të

menaxhuara nga QKTK dhe të aprovuara nga BEVP në MSH regjistrohen:

Pikë kredituese - 44.825,

Numri total i pjesëmarrësve – QKTK - 3889, QR - 2369

Struktura - 1341 mjekë, 3634 infermierë dhe 283 të tjerë.

Në mijëra aktivitete edukative gjatë dy dekadave janë regjistruar pjesëmarrje si vijon:

18.028 specialistë dhe specializantë

22.327 infermierë

5219 studentë

4980 të tjerë

Janë realizuar 1124 telekonsulta me 2711 dokumente të skanuara (MRI, CT, RTG, analiza laboratorike etj.)

Parakushtet për EVP në Distancë të suksesshme

•Përfshirja e akterëve relevantë dhe përpilimi i programit për EVP;

•Të kenë të dhëna të bazuara në dëshmi shkencore;

•Të jenë të punuara në një gjuhë të përshtatshme dhe të kuptueshme për audiencën;

•Të jenë të dizajnuara për audiencën të cilës i prezantohet;

•Prezantuesit të jenë kompetentë;

•Evaluimi dhe vlerësimi i vazhdueshëm;

Përfitimet

•Kursimi i kohës dhe shpenzimeve të udhëtimit;

•Qasja e lehtë dhe në çdo kohë e lokacion;

•Përshtatja e ritmit sipas kushteve specifike të secilit;

•Qasja më e madhe në resurse;

•Kohë për reflektim kritik

Një tjetër burim i rëndësishëm informacioni që ofron QKTK është biblioteka elektronike. Ky institucion ofron 24 orë në ditë/ 7 ditë në javë qasje në bazat e të dhënave mjekësore si Up-to-Date, PubMed, MDconsult dhe Iniciativa e Organizatës Botërore të Shëndetësisë (OBSh) në Internet Health Access to Research Initiative (HINARI).

Biblioteka elektronike ka ofruar praktikat më të fundit të bazuara në fakte, duke i

lejuar profesionistët shëndetësorë të kenë qasje në informacionin që u nevojitet në çdo kohë.

Në bibliotekën elektronike përgjatë dy dekadave janë regjistruar 159.970 shfrytëzues;

51.960 staf mjekësor, 107.463 studentë dhe 547 të tjerë

Numri i shfrytëzuesve të të gjitha shërbimeve në QTKK 2002-2022 është 445.160

Efektshmëria e kostove të programit të Telemjekësisë së Kosovës është dokumentuar mirë, duke treguar se ai është një opsion optimal për të ulur koston e aktiviteteve të edukimit të vazhdueshëm profesional. Investimi në infrastrukturën e tele-edukimit do të sigurojë kornizën

dhe bazën për programet klinike, kërkime shkencore dhe partneritetin ndërkombëtar. Programi i Telemjekësisë së Kosovës (QTKK dhe QRT) ka avancuar cilësinë dhe disponueshmërinë e edukimit mjekësor në Kosovë, duke plotësuar nevojat për EVP të profesionistëve shëndetësorë përmes ekspertizës vendore dhe ndërkombëtare.

Sukseset e Programit të Telemjekësisë së Kosovës dhe INOT/IBOT (Inico-Ndërto-Operacionalizo-Transfero/Initiate-Build-Operate-Transfer strategjisë së IVEH në aplikimin e teknologjisë Informative në fushën e Telemjekësisë dhe e-Shëndetësisë anekënd botës, nuk kaluan pa u vërejtur dhe vlerësuar.

Modeli i Programit të Integruar të Telemjekësisë së Kosovës në vitet në vijim do të bëhet model edhe për programe tjera

të telemjekësisë dhe e-shëndetësisë në botë (Shqipëri, Cabo Verde, Vietnam etj.).

Kështu, në vitin 2012 në Kosovë bëhet trajnimi i koordinatorëve të Programit të Telemjekësisë së Shqipërisë, dhe në vitin 2013 Trajnimi 2-javor i koordinatorëve të Programit të Telemjekësisë të Cabo Verde.

Vlerësimet

Washington DC, Programi i Telemjekësisë në Ballkan dhe zbatuesi i saj IVEH nderohet me 21 st Century Achievement Award nga Computerworld;

Romë, Itali, IVEH dhe strategjia e saj IBOT nderohet, në mesin e mbi 1000 të përzgjedhurve, me çmimin International Health Promotion Award; (për më shumë vizito www.iveh.org);

Figura 2. Ligjërata me temë nga Kirurgjia, të transmetuara në Qendrat Rajonale të Telemjekësisë

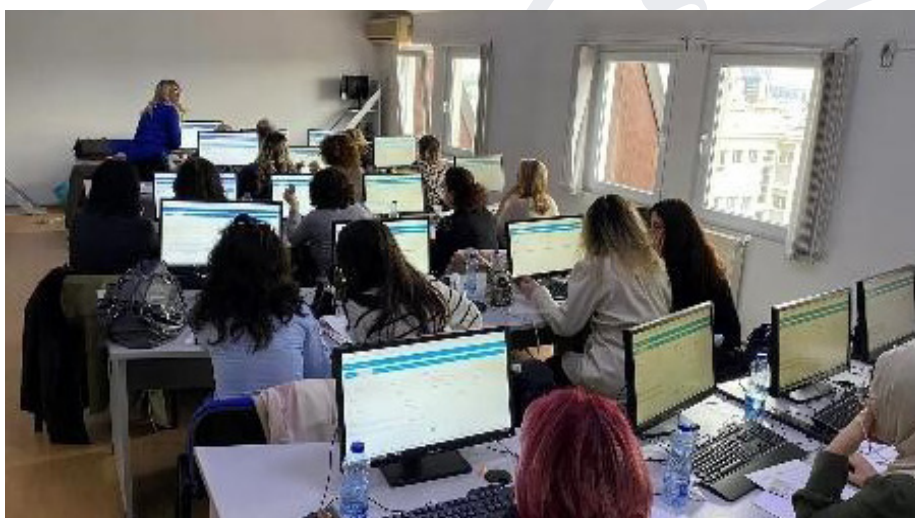

Figura 3. Dhoma e trajnimeve QTKK-Trajnimi i përdorimit të moduleve të SISH me punëtor të kujdesit parësor